

חיים ואני הכרנו שנים רבות, מאז היינו פעילים צעירים ובתפקידים מקבילים בתנועותינו, בימי מלחמת ששת הימים..

יש הרבה מה לספר על התקופה העשירה והקשה שעברנו ביחד אבל אני רוצה להתרכז בכמה הבזקי זיכרון של התקופה שבה חיים הפסיק את פעילותו העיתונאית והקדיש את רוב זמנו לכתיבה. חיים ניגש לניסיונו הספרותי במרץ של חוזר בתשובה, חזור רצון ומשמעת, קם כל יום יושב וכותב ודף רודף דף, נלחם עם הקשיים הטכנולוגיים של המחשב, מתדיין על כתיבתו עם סופרים ידידיו, וראיתי אותו נאבק עם הכתיבה כאילו הוא חייב להספיק את כל שהחסיר שנים רבות. כאשר נפגשנו, נתן לי לקרא את אשר החסרתי, קראתי בעניין רב, והגבתי כקורא ספרים ולא כמבין בכתיבתם.

התדיינו מעט בתחום הכתיבה ההיסטורית, כגון ערכותינו השונות על ראית הפולנים בפעילותם בשואה, או על סדרי העדיפויות של היטלר בהשמדה, לעומת מטלות שנעשו דחופות יותר ויותר בגין הגבורה העילאית של העם הרוסי והצבא האדום. גם כאן הצטמצמתי בעיקר, כדי לחסוך ממנו זמן יקר. בכל התקופה הזאת, שנמשכה כשנה וחצי, התעשרתי אינטלקטואלית, הייתה לחיים השכלה הומניסטית רחבה ועשירה, ובשעות ויכוח, גילה יכולתו כפולמוסן ומאלתר והיה מגייס נימוקים מתחומים שונים בשיטה אסוציאטיבית כדרשן בקיא בפלפול תלמודי.

הרבה נושאים פרובלמטיים הועלו, מסלולו בדרך השלום, יחסו לפלסטינאים, והעובדה של היותו אב למשפחה לוחמת, ואב שכול, גילוי המאוחר של שורשיו היהודים אותן חיפש בהעדר כלים היסטוריים מתאימים, וביטויים מלאי סתירות על גורלה של תנועת העבודה ושל התנועה הקיבוצית. הפרובלמטיקה נבעה לא מעט מן הדחף בה הוא כתב, ובתחושה שיחסר לו הזמן.

הופיעו אצלו בתקופה הזאת, סימפטומים שונים של מחלה, וחשבתי שהוא צריך לחזור הביתה. חשתי שעצם המחשבה הזאת, שהיא תמיד פרובלמטית לשליחים ששנים רבות של השארות מחוץ לקיבוץ גורם בהכרח לניכור. הדאגה והחרדה למפגש מחודש עם ההווה הקיבוצית, של החיים יום-יום, שקל לדבר עליה, אבל קשה להתנסות בה מחדש. גייסתי את האומץ הדרוש לשוחח על הנושא, ולא לקח זמן רב והוא חזר הביתה כאשר התברר סופית שהוא חולה וזקוק לאשפוז מלא. התקופה הקצרה של החיים בשובל הייתה של עדנה בלתי צפויה, לעומת החרדה שקדמה לה, למייצר הוא נחטף במהירה אל עולמו.

אני חייב לחיים שנים של ידידות, שעות רבות של התעלות אינטלקטואלית, ושלושה דברים מיוחדים במינם, הוא הכניס אותי לעולם של כתיבה, דרכו הכרתי את משפחתו, שבט ישראלי ייחודי, והתקרבותי לשובל, שבשבילנו אנשי הנגב, היה תמיד קיבוץ לדוגמא שקשה מאד להדמות לו.

עברו עשרים שנה מאז הלך סני מאתנו.

העולם השתנה. המדינה השתנתה, הבנים בגרו לבני אדם ראויים לגאווה ונעשו להורים, והנכדים צומחים לתפארת.

הייתי רוצה ברגע הזה להאמין כמו היפנים, שהוא נמצא כמו קאמי בין הארץ והשמיים, רואה את פירות השקעתו, וגאה בהן כמונו.

מותו זעזע אותי עמוקות, והגעגועים לא פסו, כי לא נמצא לי לעזר חכם

כמוהו, במובן היהודי-פולני של המושג: חכם הוא האיש אליו אתה פונה לעצה.

רק הוא ידע כמה הייתי זקוק להן, כמה הערכת אותן, וכמה ידעתי

לכבד ולהיות אסיר תודה לתבונתו ולדיסקרטיות שלו.

ידעתי עוד בחייו העריך בעומק נשמתו את אישיותו המיוחדת. ומאז קשה

לי מאד, לשאת את המרחק הבלתי מושג של מוות.